

Шевченка світ — сплетіння ліній

Сценарій свята

Оксана Парфенюк,
Інна Якобчук,

вчителі української мови та літератури
Рівненської української гімназії

Мета: вшанувати пам'ять видатного письменника — Т.Г. Шевченка, поглибити знання учнів про його життя; виховувати патріотизм, повагу до заповітів, які нам лишив Кобзар; викоринювати байдужість до творчості митця.

Перебіг свята

Гра на бандурі мелодії української народної пісні

Ведучий I. І знову — березень...

Ведучий II. І знову линуть до нас думи геніального українського поета.... Традиційно український народ у цей весняний час звертається до постаті Тараса Шевченка, яка у своїй величч була, є і залишиться ні з чим незрівнянною, невичерпною для людського подиву й осягнення.

Ведучий I. Є люди, що минають і непомітно зникають без сліду. Нічого не лишають по собі, нічого не знаменують собою. Але є ті, що ніколи не минають, що завжди з нами, бо вони величні і незбагненні.

Ведучий II. Що феномен Шевченка дарований українцям самим Всевишнім — видно неозброєним оком. Досить лише згадати про обставини, в яких він народився та жив, і порівняти із висотою, на яку піднісся його дух.

Читець.

Ой три шляхи широкії
Докупи зійшлися.
На чужину з України
Брати розійшлися.
Покинули стару матір.
Той жінку покинув,
А той сестру.
А найменший —
Молоду дівчину.
Посадила стара мати
Три ясени в полі.
А невістка посадила
Високу тополю.
Три явори посадила
Сестра при долині...

А дівчина заручена —
Червону калину.
Не прийнялись три ясени,
Тополя всихала.
Повсихали три явори.
Калина зов'яла.
Не вертаються три брати.
Плаче стара мати,
Плаче жінка з діточками
В нетопленій хаті,
Сестра плаче, йде шукати
Братів на чужину...
А дівчину заручену
Кладуть в домовину.
Не вертаються три брати,
По світу блукають,
А три шляхи широкії
Терном заростають.

Ведучий II. Жив 47 літ. З того 24 був кріпаком, 9 — вільним, 10 — карався на засланні, а решту провів під поліційним наглядом.

Ведучий I. Працював тяжко, страждав важко, щастя зазнав мало. Хіба деколи якась ясніша хвилинка...

Ведучий II. В одному із перших листів до брата Микити Т.Шевченка писав:

Учні виходять на сцену, читаючи листи, стилізовані під старовину: на папері жовтуватого кольору із печаткою.

Читець I (сидить на сцені за столом і ніби пише лист).

Лист до брата Микити, 1839—1840

Микито, рідний брате!

Так нехай же я хоч через папір почую рідне слово, нехай хоч раз поплачу веселими сльозами, бо мені тут так стало скушно, що я всяку ніч тільки й бачу во сні, що тебе, Керелівку, та рідню, та бур'яни (ті бур'яни, що колись ховався од школи); весело стане, прокинусь, заплачу.

Поцілуй старого діда Івана за мене і поклонись всій рідні нашій, яка єсть, доглядай сестру Марусю та, коли

можна, помагай і бідній Ярині. Кланяйся сестрі Катерині і Антонові, братові Йосипові і всім, хто мене не забув. Може, я літом приїду побачитися, коли матиму час, та навряд, треба перш добре вивчитися малювати.

Ведучий I. Вільним, не кріпаком Тарас ступив до Академії мистецтв.

Читець II (виходить із правого кута зали і стає справа край сцени).

Лист до брата Микити, 1839

Так от, бач, живу, учусь, нікому не кланяюсь і нікого не боюсь, окрім Бога — велике щастя бути вільним чоловіком, робиш, що хочеш, ніхто тебе не спинить.

Ведучий II. Петербург 1841 року. Лист до Квітки-Основ'яненка.

Читець III. (виходить із лівого кута зали і стає на сцені біля мольберта; можливий варіант, коли учень починає малювати олівцем).

Лист до Г. Квітки-Основ'яненка, 1841

Я, не вам кажучи, пустився в малярство. От через два годи прочитаєте в яким-небудь журналі, що якийсь-то Шевченко намалював картину дуже до ладу! а за таке малювання академія його (мене б то) посилає в Італію в самий Рим. Весело, батьку, дуже весело! Тойді запряжу коні — та прямісінько в Харков. А поки те буде... я сього літа повинен намальовати для академії картину, як наша чорнобрива дівчина молиться Богу, лягаючи спати. Так от, бачите, лебедюку, все є: і модель — чи по-тутешньому натурщиця — і справа всяка, — а одежі нема. Та й де її тут взяти? Кругом москалі та німота, ні одної душі хрещеної. Просив би кого-небудь, щоб прислали з України, так, ей-богу, окрім вас не знаю нікого, пришліть, будьте ласкаві. Тільки сорочку, плахту і стрічок зо дві, а я вам за те намалюю яку зумію картину, звичайне нашу — або Марусю, або Сердешну Оксану.

Ведучий I. Шевченко пише картини і пише твори. Поему "Гайдамаки" 28-річний митець обговорює з меценатом Григорієм Тарновським.

Читець IV (виходить із зали і сідає на авансцені).

Лист до Г. Тарновського, 1842

Р. С. Трохи-трохи був не забув. Я чув, що в вас є молоденькі дівчата. Не давайте їм, будьте ласкаві, і не показуйте мої "Гайдамаки", бо там є багато такого, що аж самому сором. Нехай трошки підждуть, я їм пришлю "Черницю Мар'яну", к Великодню думаю надрукувати.

Ведучий II. 1845 рік. Шевченко повертається в Україну. Бере участь у діяльності Кирило-Мефодіївського братства, за що його й арештовують. Він пише до свого приятеля Андрія Лизогуба.

Читець II. Лист до А. Лизогуба, 1847

На другий день, як я од вас поїхав, мене арештовали в Києві, на десятій — посадили в каземат в Петерб[урзі], а через три місяці я опинився в Орской крепости в салдаській сірій шинелі, чи не диво, скажете! Отже воно так. І я тепер точнісінький, як той москаль. От вам і кобзар! позабирав грошики та й шморгнув за Урал до киргиза гуляти. Гуляю! бодай нікому не довелось так гуляти, а що маємо робити!

А тепер мені строжайше заперещено рисувати і писати (окрім писем), нудьга та й годі; читати — хоч би на сміх одна буква, і її нема. Брожу понад Уралом та... ні, не плачу, а щось ще поганше діється зо мною.

Ведучий I. Із листа до Варвари Репніної, 1847

Читець V (встає і читає з місця серед глядачів).

Лист до В. Репніної, 1847

Вы непременно рассмеялись бы, если б увидели

теперь меня. Вообразите себе самого неуклюжего гарнизонного солдата, растрепанного, небритого, с чудовищными усами, — и это буду я. Смешно, а слезы катятся.

І я все-таки почитаю себе щасливим в сравнении с Кулишем и Костомаровым, у первого жена прекрасная, молодая, а у второго бедная, добрая старуха мать, а их постигла та же участь, что и меня, и я не знаю, за какое преступление они так страшно поплатились.

Ведучий II. Після заслання Шевченко мріяв повернутися в Україну, але далі Петербурга його не пускали.

Читець III. Лист до М. Маркович, 1859

Я ще й досі тут (у Петербурзі), не пускають додому. Печатать не дають. Не знаю, що й робить. Чи не повіситься часом? Ні, не повішусь, а втечу на Україну, оженись і вернусь як умитий в столицю.

Ведучий I. 1861 рік. До трюїрідного брата Варфоломія Шевченко написав за два місяці до смерті. З Петербурга.

Читець I. Лист до Варфоломія Шевченка, 1861

Так мені погано, що я ледве перо в руках держу. І кат його батька знає, коли воно полегшає.

Прощай! Утомився, неначе копу жита за одним заходом змолотив. Цілую твою жінку і твоїх діточок. Тарас

Шевченко.

Виконання пісні "Бандуристе, орле сизий"

Як варіант, можна увімкнути відеозапис пісні у виконанні Ірини Білик.

Ведучий I. Геніальності Шевченка, його історичної ваги для України не могли вповні осягнути навіть передові, освічені його сучасники. Він стояв набагато вище від них. Можливо, і земний вік його був таким коротким, бо Господь побачив, що людство ще не дозріло, щоб зрозуміти його...

Ведучий II. Це зумовило і його самотність у людському світі, яка щораз більше гнітила його як людину. Йому здавалося, що створення власної сім'ї визволить його від цього гнітючого почуття...

Ведучий I. У травні 1859 року Тарас Шевченко в листах до друзів зізнався, що хоче облаштувати своє "бурлацьке" життя: оженитися, купити ділянку землі над Дніпром, збудувати хату...

Ведучий II. "Коли чоловік чого доброго шукає, то і найде", — так говорив Тарас Григорович, коли 1860 року на дачі Надії Забіли, знайомої йому поміщиці, познайомився з наймичкою, колишньою кріпачкою Ликерою Полусмаковою.

Ведучий I. На той час вона слугувала в домі Карта-

шевської, сестри Шевченкового знайомого Макарова. Граціозна, з кучерявою голівкою, вона полонила душу поета, пробуджуючи знову мрію вже вкотре знайти миле серцю дружину.

Ведучий II. Вірив, дбав, навчав і присвячував...

Читець.

*Моя ти любо! Мій ти друже!
Не ймуть нам віри без хреста,
Не ймуть нам віри без попа
Раби, невольники недужі!
Заснули, мов свиня в калюжі,
В святій неволі! Мій ти друже,
Моя ти любо! Не хрестись,
І не кленись, і не молись
Нікому в світі! Збрешуть люде,
І візантійський Саваоф
Одурить! Не одурить бог,
Карать і миловать не буде:
Ми не раби його — ми люде!
Моя ти любо! усміхнись,
І вольную святую душу,
І руку вольную, мій друже,
Подай мені. То перейти
І він pomoже нам калюжу,
Поможе й лихо донести,
І поховать лихе дебеле*

В хатині тихій і веселій.

Інсценізація "У знайомій поміщиці..."

(За столом сидять дві пані та кепкують з портрета Шевченка.)

Пані I. Ви тільки дивіться, які вуса!

Пані II. А погляд, а погляд закоханого молодика!

Пані I. Елегантний панич з хлопського роду. *(Сміються.)*

Двері гримнули, зайшла служниця, ставить речі, роздягається.

Пані II. А ось і вона, моя служниця, Ликера. Зараз ми з нею і поговоримо. Ви все дізнаєтеся *(встає з-за столу)*. Ми тут, Ликеро, якимось чином про твого залицяльника говоримо...

Ликера. Це Ви, пані, тобто про кого?

Пані II. Ну, як про кого? Звичайно ж, про Шевченка!

Пані I. До речі, про такого популярного у дворянським колі!

Ликера. Гм-м. Який там залицяльник? Поет як поет!

Пані II. Ну, Ликеро, не зволікайте! Ми чули, ви збираєтеся за нього заміж?

Ликера. Та от думаю, що його робити... З однієї сторони — чоловік статний: мені одяг купив, багато деяких прикрас та гостинців, учителя найняв для мене...

Пані I. Ну, так це ж добре!

Пані II. Це благородно і щедро! Що ж тут думати?

(Встає.)

Пані I. Знаєте, душко, заради знатного чоловіка, порядного товариства можна на всі огріхи і рукою махнути!

Пані II. Тим паче, поговорюють, що Шевченко до весілля старанно готується, навіть посаг купив!

Ликера. Не знаю... Насторожує він мене. Часто сердиться, бурчить, все повчає та й повчає... А ще й друзі його, бачу, противляться нашому одруженню. Не подобаюсь я панам! От що! А себе переробити я не можу! Я є, яка є! Ось тут і все! *(З рукава випадає листок.)*

Пані I. Якийсь папір випав, Ликеро... Цікаво, чи це не любовне оспівчення?

Ликера. А ще трохи, пані, і вгадали б... Це... поезія. Її присвятив мені Тарас Григорович.

Пані II. Он як? Ликеро, не подумайте, що такі вже ми надоддливі, але ж сам поет вам написав. Може...

Ликера. Чому ж, я прочитаю! Написав, неначе картину малював. Так мені чомусь здається. *(Читає.)*

*Поставлю хату і кімнату,
Садок-райочок насаджу.
Посиджу я і походжу
В своїй маленькій благодаті.
Та в одині-самотині
В садочку буду спочивати.
Присняться діточки мені,
Веселя присниться мати,
Давнє-колишній та ясний
Присниться сон мені!.. і ти!..
Ні, я не буду спочивати,
Бо й ти приснишся. І в малий
Райочок мій спідтиха-тиха
Підкрадешся, наробиш лиха...
Запалиш рай мій самотний.*

Звучить лірична музика.

Ведучий II. Це було останнє кохання в житті поета. Це була остання спроба створити сім'ю, про яку так довго і палко мріяв.

Читець.

*Посаджу коло хатини
На wspomин дружині
І яблуньку, і грушеньку,
На wspomин єдиній!
Бог дасть, виростуть.
Дружина
Під деревами тими
Сяде собі в холодочку
З дітками малими.
А я буду груші рвати,
Діткам подавати...
З дружиною єдиною
Тихо розмовляти.*

Ведучий I. Перші пориви осіннього вітру принесли холод в їхні стосунки, а згодом і геть їх розірвали.

Ведучий II. Заповітна мрія стала нездійсненною, як сон. Будучи неспроможною оцінити високу честь генія, народного поета, Ликера одружилася з іншим чоловіком.

Ведучий I. Єдине, що залишилося від неї на згадку людям, — рушник, майже чотириметровий, з домотканого полотна... з вишитою посередині літерою її імені. Над нею — круглий віночок, а збоку — півні. Із переказів відомо, що Тарас Шевченко хотів мати на весіллі саме рушник із півнями.

Виконання ліричної народної пісні

Ведучий II. Хтось мріє про славу і почесні, а інший хоче спокійного життя та тихої старості.

Ведучий I. Цікаво, чи думав Тарас Шевченко, що стане своєрідним символом української нації і залишиться у пам'яті нащадків?

Інтерв'ю "Сучасники — про Шевченка"

Цю частину свята підготували учні. Їм потрібно було напередодні записати відеоінтерв'ю із місцевими жителями про те, що вони знають про Тараса Шевченка. Діти додали у свій фільм також уривки із телепередачі "Дурнів +1", де показано, що сучасні українці досить мало знають про поета або й взагалі нічого не пам'ятають про нього.

Показ відеокліпу Скрябіна "Мені однаково..."

Ведучий I. На жаль, для багатьох українців — і не тільки українців — Шевченко означав так багато, що сама собою створилася ілюзія, ніби ми все про нього знаємо, все в ньому розуміємо, і він завжди з нами.

Ведучий II. Але Шевченко ототожнений з Україною і разом з її буттям продовжується нею, вбираючи в себе нові дні і нові думки, досвід. Він росте й розвивається в часі, і нам ще йти і йти до його досягнення. Ми на вічній шляху до Шевченка...

Читець.

В. Голобородько "Читання "Кобзаря"

В дощ розгортаю стару, читану ще моїм дідом книжку, що її із роду в рід передають, як і повість про те, що вона впала з неба, починаю читати за поточеним шашелем столом у низькій хаті під приплющеним хмарою дахом, перед вікном, у яке б'ються краплі дощу, як зубці граблів, і видно зблиски блискавки, ніби пропливає блакитна рибина із лискучими боками повз маленьке вікно, де я, тихий, сиджу.

Слово мені ставало струменем дощу у розкриту пашу сухого яру, а дощ ставав словом, що напуває коріння лугової трави моєї Батьківщини.

Читання поезій Т. Шевченка

У цьому блоці свята виступали діти, вчителі і батьки. Вони читали вірші в супроводі ліричної музики: п'ятирічна дівчинка — уривок із поезії "Якби мені черевки"; учениця 5 класу проспівала "Зоре моя вечірняя"; чоловік, дружина і їхній трирічний син читали різні уривки поезій; двоє вчителів — "Така її доля" (уривок із балади "Причинна") й уривок із поеми "Єретик". Завершив виступ учень із поезією "Чи то недоля та неволя..."

Ведучий II. Шевченко життям своїм дав нам приклад ідейного українського патріота, натхненного апостола правди, миру і братання.

Ведучий I. Він слово наше зробив струною, що грає, і мечем, що рубає, нашими думками і почуттями... А визволивши його із рабських оков блазня-веселуна і наймита-послугача, поставив на сторожі національної ідеї.

Ведучий II. Він народ, покрайний кордонами, баламучений ворожими закличками, розбитий всілякими програмами, гуртував, збирав до купи і єднав в один великий український народ.

Ведучий I. Він і сьогодні пророко звертається до нас, ніби знаючи, чого найбільше бракуватиме українцям XXI століття.

Ведучий II. Без нього... Хтозна-що було б з нами... без нього...

Показ змонтованого фільму (тривалість — 5 хвилин 37 секунд) із серії "Великі українці" із ведучим Б. Ступкою. Див. докладніше додаток до сценарію.

Виконання пісні "Тече вода з-під явора"

Ведучі (разом).

Шевченка світ — сплетіння ліній

На перехресті днів й тривоги.

Нетлінних днів забуті тіні

Вели сьогодні діалог.

До нових зустрічей...

Додаток

Запис слів Богдана Ступки із змонтованого фільму.

Я думаю, що Шевченко найбільш великий, бо він актуальний. Він в усі формації, в усі часи для України є надзвичайно актуальний.

Шевченко такий поет, до якого можна звертатися постійно. У нас була вистава в театрі Франка "Сни за Кобзарем", її поставив Козьменко-Делінде, режисер, і ось тоді я знайшов, так би мовити, свого Шевченка. Показ портретів Тараса Шевченка.

Не знаю, чи то була така політика, чи це було мистецтво... Я не думаю, що це було мистецтво — одягнути його в каракулеву, смушеву шапку і кожух. О, маєте собі такого дядька... От подивіться, що він таке. Мені здається, що Шевченко не має нічого спільного з тією шапкою на голові, кожухом. А він просто європейець, його поведінка була надзвичайно інтелігентної людини. Бо потім зробили його в цій смушевій шапці, в 47 років... Одна фотографія, але вона увійшла в усі книжки. І всі думають, що він такий старезний дід, а йому було просто 47 років. Це ще молода людина.

Але він був людиною... І такою, як всі ми. Мав свої людські вади, людські плюси, але в нього ще був, крім усього, величезний талант. Геній. Якби він не написав ці вірші — цього "Кобзаря", — він був би прекрасним академіком Санкт-Петербурзької академії і не знав би горя, малював би... Я не знаю, що там малював би... І ніколи не потрапив би на Кос-Арал. Але вже така його доля.

А ці пісні — "Рече та стогне Дніпр широкий", "Думи мої"... Нам тільки так здається, що це щось другорядне стає. Ні.

Мене батьки вчили з дитинства поезії Шевченка. У нас був "Кобзар" удома, але я був молодий, багато чого не розумів... Але поступово приходив до розуміння поезій Шевченка.

Художник... Поет... Письменник... Надзвичайно любив народні пісні... Навіть коли він був на заслання в Кос-Аралі, до нього деякі начальники, офіцери, які розуміли, що таке мистецтво, поезія, дуже добре ставилися. Значить, у нього було щось надзвичайно людське. Найбільше мені подобається його портрет уже в Кос-Аралі, коли він з бородою, лисий. І очі там такі глибокі, там таке дно... Там стільки є чогось такого невловимого, загадкового...

Я думаю, що кожне покоління буде мати свого Шевченка...